

AÇIKÇASI CANIM, UMURUMDA DEĞİL

Değişimin Kitabı

Aslı Kotaman

© KARAKARGA YAYINLARI 313

*Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü,
telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.*

AÇIKÇASI CANIM, UMURUMDA DEĞİL

Aslı Kotaman

Genel Yayın Yönetmeni: Mustafa Kutlukhan Perker

Yayın Koordinatörü: Mesud Ata

Editör: Seçil Epik

Kapak Resmi: James McNeill Whistler, Whistler's Mother, 1871

Kapak Tasarım: Sedat Gösterikli

Reklam ve Tanıtım Müdürü: Bilgen Ülgen

1. Baskı: Kasım 2020

ISBN: 978-625-7217-28-6

*İmtiyaz Sahipleri: Yelda Cumaloğlu, Mustafa Kutlukhan Perker
KaraKarga Yayınları, Destek Yayınları'nın alt kuruluşudur.*

Yayıncı Sertifika No: 13226

Adres: Abdi İpekçi Cad. No 31/5

Nişantaşı / İstanbul

Tel: (0 212) 252 22 42

Fax: (0 212) 252 22 43

 karakarga.com

 info@karakarga.com

 karakargayayinlari

 karakargayayinlari

 karakargayayin

Baskı: Deniz Matbaa Mücellit

Adres: Maltepe Mahallesi Hastane Yolu,

Sokak No 1/6 Zeytinburnu - İstanbul

Tel: 0 212 613 30 06

Matbaa Sertifika No: 48625

Annem ve babama...

İçindekiler

Adam filmin sonunda ölüyor.....	7
Çünkü insan kendine de mektup yazmalı.....	13
İnsan mutsuzken ahlakçı olur.....	19
Ölülerden değil dirilerden korkmalı!.....	25
Sadece aptal insanlar güültüyü tolere edebilir!.....	51
Yalnızlık ömür boyu.....	61
“Tüm bunların sebebi sıkıntı beyler!”.....	73
Gitmek ve kalmak üzerine.....	83
Manolyalar koklayınca solar mı?.....	105
Dünya biz varız diye yaşanılabilir oldu!.....	119
Açıkçası canım, umurumda değil!.....	137
İçinde anlatılmamış bir hikâye taşımaktan daha büyük bir eziyet yoktur.....	143
“Sana hiç sahip olamadığımdan, senden vazgeçemiyorum”.....	149
Pandemi bizi vurdu.....	155

Adam filmin sonunda ölüyor

İlk kitabın ilk satırlarına bir uçakta başlamıştım. İkinci kitabın son satırlarını da yine bir uçakta yazıyorum.

Yıllardır yapılan her araştırma aynı şeyi doğruluyordu. Sonunu bilmek hikâyeyi güzelleştirir, zannedildiği gibi heyecanı öldürmez hatta körükler. Bundandır ki bazılarımız kitabı okumaya başladığında en arka sayfaya kaçamak bir bakış atar. Elbette bile isteye hikâyenin tüm ayrıntılarıyla paylaşılmasından bahsetmiyoruz. Daha çok merak etmenizi sağlayacak Hansel ve Gretel kıtırlarından bahsediyoruz.

Açılışında ne olacağını izleyiciyle paylaşan Yunan trajedileri ya da çoğunlukla insanların aşına olduğu masallardan esinlenen hikâyeleri yazarı Shakespeare, o bölümde ne olacağını bölüm adında veren 18. ve 19. yüzyıl romanlarının geleneği aslında 20. yüzyılda da devam ediyordu. 1976'da *Star Wars* filmi henüz vizyona girmeden tam bir sene önce George Lucas filmde neler olacağını ayrıntılı hikâyesini ve filmin sonunu *The New York Times* gazetesine yazmıştı. Ancak o dönemde filmler çok az salonda vizyona giriyordu ve internet çağı henüz başlamamıştı. Bu iki gelişme büyük bir değişimi beraberinde getirdi. Örneğin sinema sektörü *Star Wars* ve *Jaws* filmlerine kadar aynı anda çokça salonda gösterime giren filmlere alışık değildi. *Star Wars* 32 salonda gösterime girerken bir hafta içinde bu salon sayısı ancak 40'ı bulmuştu. Oysa

Avengers End Game sadece Amerika'da 4474 salonda gösterime girmişti.

1999'da gösterime giren *Altıncı His* filmi iki gelişmeyi de ucundan yakalamıştı ve artık spoiler korkulan canavardı. Zamanla iş öyle bir hale geldi ki bırakın izleyicileri, oyuncular filmde ya da dizide ne çekileceği konusunda az bilgiyle donatılıyor. Çünkü *spoiler* tehlikesi kol geziyor. Bu tehlike pop kültürüne sanki hayatın her döneminde hikâyelerin sonlarını bilmekten korkmuşuz ya da sadece bildiğimiz hikâyeleri dinlemekten ve izlemekten keyif almamışız gibi bir yanılsama yaratıyor.

Tek kanallı, tek televizyonlu evlerde hiç kimsenin derdi spoiler değildi kuşkusuz. Ancak bugün beklediğimiz dizi ya da filmde karakterlerin başına gelenleri önceden duymamak için çırpınıyoruz. İlk seyreden biz olmalıyız. Elimizi çabuk tutmalıyız. Her yönden akın akın bize doğru akan bilgiyi engellemeliyiz. Ya da öyle mi?

Gabriel Garcia Marquez'in *Kırmızı Pazartesi* kitabını okuyanlar bilir. Cinayetin işleneceğini hepimiz biliriz, kimse bunu engellemek için bir şey yapmaz. Kitap "Santiago Nasar, onu öldürecekleri gün, psikoposun geleceği gemiyi karşılamak için sabah 05:30'da kalkmıştı." O da ne? Marquez daha kitabın başında spoiler mı veriyordu?

Ya da *Amerikan Güzeli* filminin açılış sekansını hatırlayanınız var mı? Film ana karakter Lester Burnham'ın konuşmasıyla açılır. "Burası benim mahallem, benim sokağım; bu benim hayatım. Kırk iki yaşındayım ve bir yıldan az bir zaman içinde ölmüş olacağım." Sam Mendes, Marquez'in izindeydi.

"Dile getirilemeyen bir yanıtın sorusu da dile getirilemez. Gizem yoktur. Bir soru sorulabiliyorsa, yanıtlanabilir de," der Wittgenstein.

Yüzyıllardır kurmaca hikâyelere pervane oluyoruz. Masallar,

kitaplar, şarkılar, filmler. Hatta çoğu zaman dedikodular bile kurmaca. Hikâye dinlemeyi seviyoruz. Sonunu biliyor oluşumuz, bizi hikâyeden soğutmuyor dahası bu bizi hikâyeye daha çok bağlıyor. Bunu yapılan onlarca akademik araştırmadan biliyorum. Ama bu akademik araştırmaları okumamış olsaydım bile, bu bilgiyi yıllar önce sinemada çıkışında arkadaşını telefonla arayan kadından öğrenmiş olurum. “film çok güzeldi, kız sonunda ölüyor, gelmen lazım.”

Yıl 2013, Kazakistan Almata’da bir taksiye bindim. Yanımdaki iki arkadaşla Türkçe konuştuğumuzu anlayan şoför, “ben Dunganım” dedi. Çin’den geleli birkaç sene olmuş Almata’ya. Kırık Türkçesiyle bize *Muhteşem Yüzyıl* dizisini hiç kaçırmadığını söyledi. Pargalı’ya ne olacak diye sordu. Sizce? Diye sordum. Parga’lının öldüğünü ikimizin de bildiğini varsayarak, bunu söylersek spoiler oluyor mu dedim. Yok yok dedi, söylemeyin, izleyeceğim. Merak edip sordu, aslında biliyordu ama sonra öğrenmek istemedi. Ve Pargalı bizi yanıltmadı.

Spoiler, Türkçeye belki sürpriz bozan diye çevrilebilir. Yıkan, bozan, berbat eden, baltalayan anlamlarına da geliyor. Film ya da kitapta olay örgüsü ile ilgili bilginin sızdırılması demek. Aslında spoiler’ın ne demek olduğunu anlatan nefis bir tanım okumuştum. Spoiler “meğer” demek diye. “Meğer adam kızı kendi öldürmüş ya”, “meğer film bugünde geçiyormuş ya”, “meğer o çocuk ölüymüş ya”. Rhett sonunda Scarlett’i terk ediyor. Ben 20 kere seyretmişimdir, şimdilik hiç süprizli son olmadı. Ya da bir tanesinin adını ben koyayım.

İzleme deneyiminin internet üzerinden 7/24 yaşanabiliyor olması kuşkusuz bu durumun önünü açıyor. Ayrıca özellikle yabancı dizilerin plot twist denilen sinema ve edebiyatta uzun zamandır kullanılan ters köşeleri artık daha sık kullandığını görüyoruz.

Plot twist kavramı dilimizde de bu şekilde kullanılmış, anlamı beklenmedik bir anda olay örgüsünde yaşanan kırılma. Filmin sizi ters köşeye yatırması, bir nevi Kayzer Soze.

Olay örgüsündeki o kırılma ile bizi bir anda ters köşeye yatan filmlerden, *Olağan Şüpheliler*, *Dövüş Kulübü*, *Chinatown*, *13. Cuma*, *Köy*, *Kimlik*, *Altıncı His*, *Vahşi Şeyler* ilk aklıma gelenler. *Lost*, *Game of Thrones* gibi diziler de aynı yolu izliyor. Bir farkla. Bu dizilerin hemen izlenmesi, çabucak tüketilmesi, bekletilmesi için biz izleyici tavşanlara, spoilerlar havuç yapıyor. Gümüş tepside sunuluyor ki tadından yenmesin. Çünkü bizim yıllardır okuduğumuz araştırmaları pazarlamacılar da uyguluyor elbette. Spoilerların bir filmin keyfini kaçırmak şöyle dursun tam tersine keyfin tamamlayıcısı olduğu artık biliniyor. Sonunu bildiğimiz hikâyeleri bazen daha çok seviyor olabilir miyiz? Sonunda ne olacağını bile bile dinliyor ve izliyoruz. Zira Vladimir Propp *Masalın Biçim Bilimi* kitabında Rus masallarını inceliyor. Toplam 31 şablon ve yedi ana karakter buluyor. Genellemeye giderek aslında anlatıların hep benzer şeyleri anlattıklarını söylersek yanlış olmaz. Sadece bu da değil, diyelim gideceğiniz yolu biliyorsunuz diyor araştırmacılar. O zaman manzaranın keyfine daha çok varmaz mısınız? İzlediğiniz film, dizi ya da okuduğunuz kitaptaki sürpriz gelişmeyi öğrenmek, sizi izleyip okuduklarınızla ilgili estetik öğelere daha fazla itiyor olabilir.

Sonunu bildiğinde insanlar kendilerini birkaç sebepten daha güvenli hissedebiliyor demiştik. Önemli bir kırılmayı bilmek ona doğru giden ipuçlarını toplayabilmeye de yardım ediyor.

İpuçlarını toplayabilmek hikâyenin tümünü kavrayabilmek açısından çok önemlidir. Örneğin bir ressamın hayatını bilerseniz, müzede gezerken gördüğünüz resimlerdeki ipuçlarını yakalarsınız. Bu ressamı daha iyi tanımanıza, onu ve resmini daha kolay

hatırlayabilmenize yol açar. Böylece gördüğünüz resimleri kendi kelimelerinizle hikâyeleştirmiş ve kurgulamış olursunuz.

Örneğin, Frida'nın bindiği bir otobüs kaza yaptı. Demir çubuk sol kalçasından girip leğen kemiğinden çıkmıştı. Başlar başlamaz spoiler vermiş oldum ama bu resmi anlamak için Frida'nın genç yaşta geçirdiği trafik kazasının hayatı üzerinde nasıl derin izler bıraktığını bilmek gerekiyor. Okuldan dönerken bindiği otobüs bir tramvayla çarpıştı. Otobüstekilerin birçoğu orada öldü. Frida ağır yaralandı. Kazada otobüste olan erkek arkadaşı, kazanın ardından Frida'yı birkaç kez ziyaret etti ve ardından sadece Frida'yı değil ama Meksika'yı da terk etti. Frida uzun süre yatağa bağlı kaldı. Annesinin yatağının tavanına ayna astırması ve böylece Frida'nın kendini çizebilmesini sağlaması bu döneme rastlar. Aynı zamanda yatağına âdeta merdivene benzeyen bir şövale yaptıran aile onun kendini ifade etmesine de olanak sağlamış oldu.

Belki de olaya şöyle yaklaşmalıyız; televizyon dizilerinin spoilerlara ihtiyacı var. Spoiler veremeyecek bir hikâye hiçbir zaman gerçekten ilginç bir hikâye olmayacak.

Hayat da her zaman filmlere benziyor. Sonunu kestiriyor ama yine de merak ediyoruz. Bütün ayrıntıları bilmemeye gayret ediyor ve kurmacayı gerçeklikten daha keyifli buluyoruz. Bize gerçeği söyleyenleri dövüyor ve onları suçluyoruz.

Biriken hikâyelerimi anlatmak isteyerek geçiriyorum hayatımı. Yolda yürürken gördüklerimi içimden bir ses tekrar ediyor sanki. Kafamda hep aynı düşünce, yazsam bunu nasıl yazarım? *Malone Ölüyor* kitabında Beckett'ta ölmeden önce anlatması gereken hikâyeleri olduğunu söylemez mi Malone'nin?

Bu kitabın da bir başı ve sonu yok. Her zaman altını çizmeye çalışıyorum ki ben yazar değil ama "yazan"ım. Filmlerle, resimlerle biraz daha bağ kurmasını sağlayabilirsem okurun ne ala. *Malone*

Ölüyor kitabında nasıl bir son yoktur. Malone ölürse bitecektir hikâye. Ölene kadar yazıp anlatabilsem ne mutlu bana.

Bu kitabın da başı ve sonu yok demiştim. Aslında bu minvaldeki ilk kitabı yazma nedenim onun bir ders kitabı olması arzusu-ydu. Hâlâ bu arzuyu biraz güdüyorum sanırım. Bildiklerimi bilmek isteyenlere onları en basit şekilde anlatmak, kitabın yapmaya çalıştığı bu olacak.

Kimse kitabın sonunda ölmüyor. En azından planlarımda bu yok.

Birkaç senedir farklı gazetelerde yazdıklarım-dan kopamadığım, ayırlamadığım metinleri de misafir ederek ilerleyecek, gündelik hayatımda her gün karşılaştığım imgeleri anlatmaya çalışacağım bu kitapta. Bolca yalnız kaldığımız Korona günlerinde bu konuların hepsini düşünmeye fazlasıyla zamanım oldu. Bu satırlar doğum günüm-den, kendime yazdığım bir mektuptan başlıyor. Çünkü insan kendine de mektup yazmalıdır.

Kitabımı ilmek ilmek örerken hep tanıdıklarım-a bir sürpriz armağan gibi düşündüm onu. Kendimi görüntülü telefon konuşmalarında anlatmak yerine bol bol yazıya döktüm.

Bu satırları kaleme alırken yanımda bir kişi vardı. Onun varlığı bazen beni yapmak istediklerimi yapacağım yoldan saptırdı. Makale yazmak yerine oyuncak ayılara matematik öğrettiğim, kitap okumak yerine çakıl taşlarını boyadığım, film izlemek yerine lego parçalarını birleştirdiğim çok zaman oldu. İyi ki böyle yapabildim. İyi ki var. İyi ki hayatım böylesi renklendi. Onunla ben daha iyi biriyim. Canım kızım seninle her anım ömre bedel. Seni çok seviyorum.

Çünkü insan kendine de mektup yazmalı

Sevgili Aslı; demek o kadar oldun ha!

Daha dün gibi bahçede oynarken, piknik yaptığın arka bahçeye örtünü serişin. Üzerine balık krakerle, Uludağ gazozunu koymuştun. 1-B sınıfındayken arkadaşımın aklına dahiyane bir küfür gelmişti. “Biz 1-B’deyiz”, demişti sana, “ama -be demek çok ayıp. Söylesek çok komik olmaz mı?”

Ne kadar oldu ilkokul mezuniyetinde o beyaz etekle blüzü giyeli, beyaz, üstü minik pembe çiçekli... Ortaokulda bir Gülşen öğretmenin vardı. Derste konuştuğun için seni uyarılmıştı. Sonra gelip özür diledi; “hayatımda hiç uyarımdan bu kadar incindiğini görmemiştim bir öğrencimin, kalpten özür dilerim”. Sınavlardan önce telefon gelirdi sana, lütfen yanını bana ayır, bu dersten kesin geçmem lazım.

Lise 2’de bir Edebi Metinler dersiydi. Yazdığın öyküyü tahtada okuduğunda “gelecekte yazar olacak bir arkadaşı dinlediniz” demişti canım öğretmenim. Cesaret, umut veren öğretmenler bin yaşasın. Üniversite döneminden aklımda Topağacı’nın yokuşları kalmış; gazete ve okul arası beş dakika. İlk yazın yayımlandığında gazete kulübesinde dans ederek ağlamış, sonra da kendine bir Capri Sun meyve suyu ısmarlamıştın.

Of sonrası da ne güzeldi. İlk asistanlık yılların. Balat, Karaköy, Eminönü... Albayın tostunu yarım ekmek yediğin zamanki vicdan azabın hayatının en büyük derdi olsaydı keşke. Neredeyse her günün mutlu geçti o üniversite binasında. Bir semt bir yüzü aydınlatır mı? Seninkini aydınlattı. Ama her yer gül bahçesi değil ki. O zamanlar “philautia”nın ne olduğunu bilmiyordun. Oysa insan her zaman, önce kendini sevmelidir. Hayatı çirkinleştirenlerin kendini sevenler olduğunu sanırdın oysa kendini seven değil kendini merkeze koyanlardı onlar.

Ben biliyorum, ne o yardım etmeye çalışırken kazık yediğin iş arkadaşını unuttun, ne ayrılık konuşması yapmak için gittiğinde yüzüne kapanan patronunun odasını. Arabayla karşılaşp sana elmanın yarısını veren arkadaşın seni bir daha hiç aramadı. Dönmeyenin yol uzun diye değil ama gönlü geçti diye dönmediğini anlamışsındır. Erenköy tren istasyonunda “Sigaramın dumanına sarsam, saklasam seni” çalarken, kaldırımında hızlı adımlarla koyu renk taşlara basmama oyunu oynarken eve taşıdığı torbalarla yemek yapacaktın. Balkona çıktığında sıra sıra trenlere akşam kızzılığı vururdu. O gece *Lost* vardı, hatırladın mı? Çok düşkündün izlemeye. *Lost* menüsü hazırladınız evde, her şeyin yerine yerleştiği bir yapboz gibiydi o akşamlar. Frankfurt uçağında elinde bir sandviçi ısırığın, Çiftelhavuzlar ışıklarda kendi kendine konuşarak yürüdüğün, sandalyeden günlerce kalkmadan ders çalıştığın, bir Ayvalık çay bahçesinde telefonuna hikâye yazdığın, kitabının ilk bölümünü Diyarbakır uçağında bitirdiğin, o günleri hafızama kazımışım işte, seni hep uzaktan izlemiştım.

Ya kızınla ilk tanışman... Seni sen yapan kızınla... “Dünyaların en misisi, misler misisin sen canım annecim” demesi sana... “Senin ben çok güçlü kadınlarız” dememiş miydi o minik boyuna bakmadan. O da büyüdü değil mi? Her gün söylediği çocuk şarkısında

ufak bir gerçeklik payı olmadığını söyleyemezsin: “Masallara inan, hayatın renklerin. Süper bi’ kahraman, olursun kim bilir? Hep beraber başarabiliriz. İyiler kaybetmez asla.”

Sonra bir gün, üniversitenin C-216 nolu sınıfının ışıkları söndü. Sahi kim söndürdü? Derse gidecektin, dersin vardı o gün ama her yer karanlıktı. Sınıfın kapısı kapalı. Sen karanlıktan korkarsın, bunu bilmiyorlar mıydı?

Bilmediler. Yılların ardındaki emeği, öğretmenle öğrencinin ayrılamayacağını bilemediler. Boş ver. Hayat o sınıfın dışındaydı zaten.

Hayat, daha geçen akşam yıllardır dost olduğun arkadaşınla bir restoranın en arka masasında paylaştığın pizza ve attığın kahkahalar değil mi zaten?

Hayat bir ukio-e anıydı çoğu zaman. Hokusai Kanawaga’nın Van Gogh’un “Yıldızlı Gece” resmine ilham veren dalgalarıydı hayat. Dalgalar hep dışarıdaydı, sen istemediğin sürece kalbin ve ruhun hiç dalgalanmayabilirdi. Kiraz ağaçlarını, yaprağın hışırtısını, arkadaşının kahkahalarını, eski bir resmi, sıcak kahveyi sevmekti hayat. Hayatın amacı gün batımlarını seyrebilmektir.

Hayat hiçbir mutluluğu hayatının en büyük dönüm noktası olarak kabul etmemek, hiçbir mutsuzluğu bir son olarak düşünmemektir. Kendini, başka herkesin ayakkabısının içinde hayal edebilmek, hayattaki her rolde olabileceğini düşünmek, boş sözler ve renklere inanmamak ama onlara hiç kızmamak, içten sevenlere çok sarılmaktı.

“Bu hüznü siz de bilirsiniz, anlat deseniz anlatamam, enine boyuna yaşarım ancak” dizeleri bir insanın acısının, kaybının yasının asla başkası söylediğinde geçmediğinin kanıtıydı. Anlatmak zordu, ama çeken biliyordu. Düştüğü yerden insanın kendi kalkmasıydı esas olan daha doğrusu kalkmak istemesi.